

ZENGİN MUTFAĞINDA

ÖLÇÜYÜ KAVRAMAK

Dr. Necati ÇITAK

Bakırköy Dr. Sadi Konuk
Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Akciğer Nakli ve
Göğüs Cerrahisi Kliniği
necomomus@gmail.com

yi niyetli Lütfü Pehlivan, çevresinde gelişen olaylara göre karşı kendini bencilce konumlandırmaya çalışan ve sınıf bilincine sahip olmayan silik bir karakterdir. Zengin işadamı Kerim Bey'in evinde 25 yıldır aşçı olarak çalışmaktadır. O gün yine diğer günlerdeki gibi patronu ve ailesini "doyurabilmek" için yanında çalışan hizmetçi kız ile mutfakta yemekler ile boğuşmaktadır. Evde bir sessizlik olduğunu fark eder ama bunu anlamlandıramaz. Dışarıdan devamlı ambulans ve siren sesleri, helikopterlerin uçuş sesleri gelmektedir. Ne olduğunu anlayamaz.

Bir sahnede mutfaktaki duvar takviminden o güne ait yaprağı yırtar. Elinde tuttuğu tarih yaprağı 15 Haziran 1970'i yani 48 yıl önce bugünleri göstermektedir. Dışarıda, sonrasında "Devin Yürüyüşü" olarak adlandırılan farklı işçi konfederasyonlarına bağlı sendikalarda örgütlü, çeşitli iş kollarında çalışan ve farklı illerdeki işçilerin, ücret dışı haklar için ortaklaşa ilk eylemi gerçekleşmektedir. Yürüyüşe geçen yüz binlerin birleşmesini ve vilayet binasına ulaşmasını engellemek için Galata Köprüsü'nün ayakları bile kaldırılmıştır.

Tarih yaprağı elindeyken mutfağına gelen patronun şoförü Seyfi'nin abisi Ahmet'ten, işçilerin grev ve yürüyüş yaptığını, patronun "ne olur ne olmaz" diye Avrupa'ya kaçtığını öğrenir. Ama patronuna toz kondurmaz. "O iki tane işçi parçasından korkup kaçmaz" derken mutfağına şoför Seyfi girer ve patronun ailesiyle yurtdışına kaçtığını doğrular.

Olaylar dolayısıyla 17 Haziran'dan itibaren İstanbul ve Kocaeli'de bir ay sokağına çıkma yasağı ve olağan üstü hal ilan edilir. O gün yanında çalışan hizmetçi kız sözlüsü Selim ile nişanlanacaktır. Mutfağına kıza almaya gelen Selim ile kız dışarı çıkma yasağı nedeniyle dışarı çıkamazlar bunun üzerine onları aşçı Lütfü Usta nişanlar.

Olaylar yatıştıktan sonra patron Kerim Bey Avrupa'dan döner. Yanında bir Alman kurdu getirmiştir. Lütfü Usta kıza bile artık köpeği de beslemeye başlar.

Sonrasında 12 Mart olur ve Haziran direnişine katılanlar için işten çıkarılmalar ve cadı avı başlar.

Hizmetçi kız ile nişanlısı Selim evlilik hayalleri kurarken Selim parasızlıktan yakınmaktadır. O anda gazetede bir ilan görür. Haziran direnişinde yer alan tanıdığı işçilerden biri aranmaktadır ve ihbar edene ödül vaad edilmektedir. Hizmetçi kızı "Seni bu zengin mutfağından kurtaracağım" der ve işçiyi ihbar etmek için gider. İşçiyi polisler yakalamak yerine öldürürler. Bunun üzerine Selim ihbar ettiği için diğer işçilerin ona zarar vereceklerini düşünerek mutfağına sığınır. Lütfü Usta'ya durumu anlatır, o da durumu patronuna anlatacağını söyler. Geri geldiğinde "Asılacaksın İngiliz ipiyle

asıl derler. Çok asil bu bizim patron. Getirin o delikanlıyı gözlerinden öpeceğim dedi" der ve Selim'i patronunun yanına götürür.

Geride geldiğinde patronun Selim'i yanına oturttuğunu bir yerleri arayıp çocuğun bir kampa gönderilmesini ayarladığını ve çocuk için "Tam bir vatansever delikanlı" diye söz ettiğini anlatır. Ayrıca "Bu dinsiz imansız anarşistler hazıranda neler yapmışlar öyle" der. O sırada içeri şoför Seyfi'nin abisi Ahmet girer ve hizmetçi kızı abisinin haziran direnişine katıldığı için işten atıldığını söyler. Az önce işçilere dinsiz imansız diyen Lütfü Usta ilk ikilemini yaşar ve bunun haksızlık olduğunu savunur. Sonra küfürler ederek dışarıdaki köpeğin etini götürür.

Patron ile bir süre muhabbet eden "vatansever" Selim mutfağına geri gelir ve bir şeyler yemeye başlar. "Kerim bey doğru söylüyor. Bunlar dışarıdan para alıyorlar. Para aldıkları belli olmasın diye fakir fukara gibi yaşıyorlar. Yurtlarda kızılı erkekli kalıyorlar, örf ve adetlerimizi hiçe sayıyorlar" der. Bunları söylerken dışarıdaki köpeğin ulması ve yemek yerken çıkardığı sesler duyulur. Kamera Lütfü Ustaya döner. Ustanın yüzünde bir şaşkınlık vardır. Çünkü dışarıdaki köpeğin az önce verdiği eti yer iken çıkardığı sesler ile Selim'in ağız hareketleri birbirine uymaktadır sanki köpek Selim'e dublaj yapmaktadır.

Selim kampa gider ve 1 ay sonra döndüğünde "komando" olmuştur. Evde terör estirmeye başlar. Hizmetçi kız Selim'e evlenelim artık der. Selim ise "Savaş var" diye karşılık verir. Nişanlısı kim ile bu savaş diye sorduğunda ise Selim karşılık verir "Son devletimizi yıkmak isteyen bölücülerle".

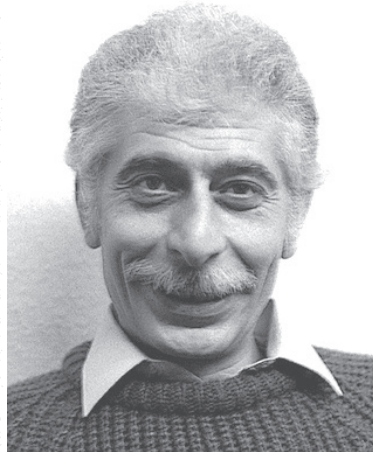
Bu sırada Lütfü Usta köpeğin yoldan geçen herkese saldırmamasından ve ona üç öğün farklı yemek yapmaktan şikayetçidir ve bir plan yapıp köpeği zehirler. Selim bunun komünistlerin işi olduğunu söyler. Ama zamanla köpeği içerden birinin öldürdüğünü söyleyerek evde uyguladığı psikolojik terörü arttırır. Bunun üzerine Lütfü Usta Selim'i patrona şikayet eder. Patronun Selim için "Vatansever çocuktur, bizim çocuktur bizim adamımızdır" dediğini Lütfü Usta'dan öğreniriz. Usta yeniden ikileme düşmüştür; "Neden benim adamım oluyor ki. Bu ancak benim beyin adamı olur" der. Ancak ardından ikilemini açıklar "E bende beyin adamıyım".

O günlerde Selim aşçıya köpeği öldürenin kim olduğunu bulduğunu söyler. Aşçı yakalandığını düşünmektedir. Ancak Selim nişanlısı olan hizmetçi kızıdan şüphelenmektedir. Çünkü nişanlısının abisinin "bölücü" sol sendikada çalıştığını öğrenmiştir. Bu solculardan her şey beklenir. Baskına gideceği bir gece kızı köpeği öldürenin kim olduğunu bulduğunu söyler. Kız da kim diye sorar. Selim "Abisi sol bir sendikada çalışan birisi" der. Ancak kız abisinin sendikada çalıştığını bilmediği için köpeği şoför Seyfi'nin öldürdüğünden şüphelendiğini düşünür. İşler sonraki sahnelerde daha da karışır. Gelin devamını Lütfü Usta'dan dinleyelim:

"Kız gitti, bir fabrikaya girmiş duydum. Ardından Seyfi ayrıldı, o da bir sendikaya girmiş. Yerlerine Selim gibi iki kişi geldi. Ya sabır... Selim mutfağa iyice yerleşti. Selim yetmezmiş gibi, arkadaşları da gelip gitmeye başladılar. Lütfü Usta içkili sofrayı hazırla, Lütfü Usta bize ziyafet çekeceksin. Yahu biz kimlere hizmet ediyoruz? Bu arada itler çoğaldı. Üç taneler şimdi. Yahu biz kimlere hizmet ediyoruz? İnsan kimlere hizmet ettiğini düşünmeli. Ayrılalım diye düşünüyorum. Ama zoruma gidiyor, yirmi yıldır burada, Kerim Bey'in köşkünde aşçılık yapmışım. Bu yaşta sonra nereye giderim? Ne yaparım? Mecburen ya sabır. Ama bir gün, hatırlarsınız, hani bir mahkeme direnişleri olmuştu. Hatırlarsınız canım, hani işçiler toptan işleri bırakmışlardı. Şu mgm mi, dgm mi ne? İşte o günlerden bir gün bu bizim Ahmet var ya, bana bir gazete gösterdi. Gazetede bir fotoğraf vardı. Bir baktım, amanın durun! Yahu olamaz! Ama olmuş. Bir fabrikanın önünde işçilerle polisler çatışmışlar ve de bu bizim kız var ya! Hah işte! Hergele alayı bunlara saldırmış zahir. Bizim kızla Selim iti girtlak girtlağa dövüşüyorlar. O zaman kafama dank etti "Oğlum Lütfü yuh olsun senin pehlivanlığına! Şu kız kadar olamadın!" dedim ve ayrılmaya karar verdim. Bu Selimgiller benim kızımın girtlağına sarılınsınlar, ben de onlara hizmet edeyim! Bu olamaz dedim! Ayrılmaya karar verdim. Ama bizim Ahmet var ya "Yok arkadaş ayrılmayacaksın, sen bize burada lazımsın" diyor. Doğrusu kafam karıştı. Bir de size danışayım dedim. Ayrılmak mı zor bu mutfakta hizmet etmek mi?"

Dramatik bir son ile biten ve aşçı Lütfü Pehlivan karakterinin geçirdiği değişimin gözler önüne serildiği yukarıda kısa bir özetini anlattığım "Zengin Mutağı" adlı tiyatro Türkiye'de epik tiyatronun en önemli örneklerindedir. Sonrasında sinema filmi olarak da çekilmiş ve sadece bir mekanda geçmesiyle ulusal sinema tarihimizde önemli bir yer almıştır. Hem tiyatro hem de filmde Lütfü Usta'yı Şener Şen canlandırmıştır. Vasıf Öngören'in 1977'de yazdığı bu eser bir nevi 48 yıl önce bugünlerde gerçekleşen 15-16 Haziran işçi direnişi ve sonrasında yaşananlar üzerine inşa edilmiştir. Eserin son kısımlarına doğru işçi Ahmet bugün bile hala geçerliliğini koruyan bir cümle kurar "Kızım anlasana... Senin gözlerinde perde var. Göremiyorsun sen. Esas mesele ölçüde. Ölçüyü kavra. Bir insan ya bir taraftandır, ya da öteki taraftan. Bunun ortası yoktur".

Ortak sınıf tavrının ülkemizde ilk defa ortaya konulduğu ve "kendiliğinden"liğin çok güzel anlatıldığı 15-16 Haziran direnişi ve "Zengin Mutağı" adlı eseriyle bu direnişe bir nevi selam duran Vasıf Öngören'in anısına saygıyla.

VASIF ÖNGÖREN